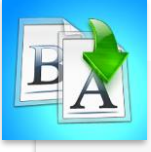

SÖZLÜ İLETİŞİM VE DİL

İÇİNDEKİLER

- Sözlü İletişim ve Gerçeklik
- Sözlü İletişim ve Kültür
- Sözlü İletişim ve Anlam
- Sözlü İletişimde Dilin Kullanılması
- Sözlü İletişim Engelleri

HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
- Dil kavramını yorumlayabilecek,
- Sözlü iletişimin gerçeklik ve kültür ile olan ilişkisini değerlendirebilecek,
- Sözlü iletişim ve anlam arasındaki ilişkiyi tartışabilecek,
- Sözlü iletişimde dilin kullanılmasını değerlendirebilecek,
- Sözlü iletişim engellerini değerlendirebileceksiniz.

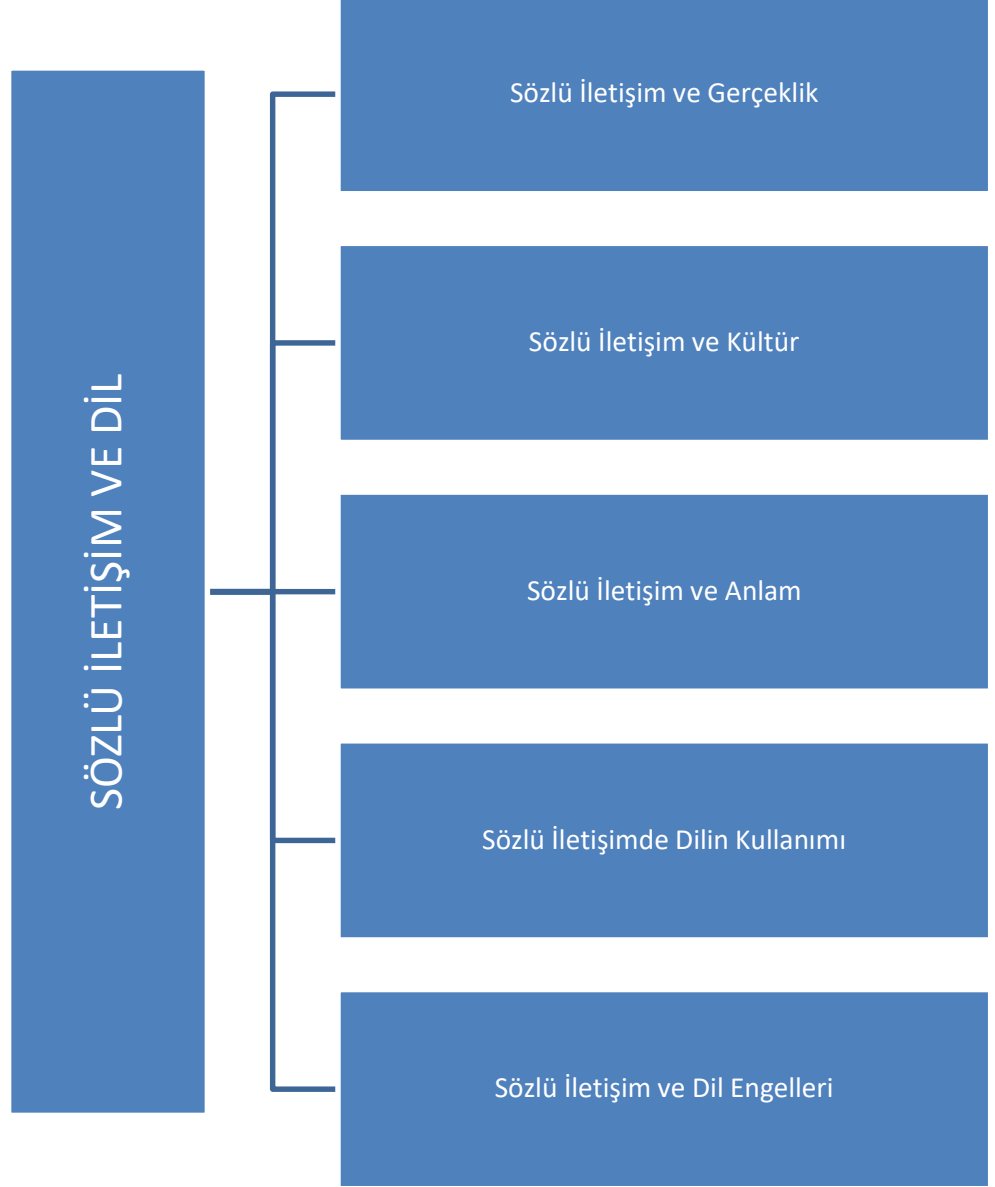

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

SÖZLÜ İLETİŞİM VE HİTABET

Doç. Dr. Ayça ÇEKİÇ
AKYOL

ÜNİTE 6

GİRİŞ

Dil, iletişim kurmada temel araçlardan biridir. Gündelik hayatımızda fikirlerimizi, duygularımızı, düşüncelerimizi dil aracılığıyla ifade edip yine dil aracılığıyla diğer insanlar ile iletişim kurarız. Dolayısıyla dil, hem sözlü hem de sözlü iletişimin yazıya yansımış şekli olan yazılı iletişimde önem taşımaktadır. Sözlü iletişim, sözün ve dolayısıyla dilin merkezde olduğu bir iletişimsel yapıyı vurgularken; yazılı iletişim ise dilin yazıya döküldüğü bir iletişimsel yapıyı vurgulamaktadır. İletişimin, bir kaynaktan, bir mesajın/ mesajların, bir kanal aracılığıyla alıcılara ulaştığı tanımı düşünüldüğünde mesajın yapılandırılmasında dilin işlevi önem kazanmaktadır. Sözlü iletişim bir anlam üretimi süreci olarak düşünüldüğünde de anlamın dil aracılığıyla oluşması dilin, iletişimdeki dolayısıyla da sözlü iletişimdeki konumunu ifade etmektedir. Dil, kendi başına diğer birtakım unsurlardan bağımsız olarak şekillenmemektedir. Dili etkileyen ve dilin de etkilediği birtakım olgular ve yapılar bulunmaktadır.

Dilin ilişkili olduğu kavramlardan biri gerçekliktir. Başka bir ifadeyle dil, gerçekliğin taşıyıcısı ve aktarıcısıdır. Kültür ise dilin şekillendiği yapılardan biridir. Bir toplumun kültürü, o toplumun dilini, dilin kullanım biçimini, yazıya nasıl yansıdığını etkilemektedir. *Kültür, bir dilde fazlaca kullanılan kelimelerin neler olduğunu belirlemede de rol oynamaktadır.* Özellikle yeni öğrenilen bir dilde o dilin konuşulduğu ülkenin kültürel özelliklerini de bilmek dili etkili konuşmak ve yazmak açısından belirleyici bir role sahiptir. Bu da sözlü iletişimdeki başarıyı oldukça etkileyecektir.

Nesneleri, olayları, fikirleri anlamlandırma ve yorumlama olarak tanımlanabilecek anlam kavramı da dilin ilişkili olduğu kavramlardan bir diğeridir. Dil, anlamı iletmede ve son tahlilde anlam aracılığı ile sözlü iletişim gerçekleşmektedir. *Dilin anlamı iletme işlevi söylem üzerinden gerçekleşebileceği gibi gösterge sistemleri üzerinden de gerçekleşmektedir.* Söylem kavramı özellikle reklamlar, haber içerikleri gibi iletişimsel metinlerin merkezinde yer almaktadır. İletişim kurmada, sözlü ve yazılı kültürde merkezi bir rol oynayan dil, iletişimin temel yapı taşı olarak düşünüldüğünde dilin doğru, açık ve anlaşılır bir şekilde kullanılması üzerinde durulması gereken noktalardan biridir.

Gerek gündelik hayatta kurulan iletişimin gerekse halkla ilişkiler kampanyaları, reklam kampanyaları ve medya içerikleri gibi yapılandırılmış iletişimsel içeriklerin anlaşılır olması, dil engeline takılmaması iletişimin doğru bir şekilde yürütülmesi açısından belirgin bir önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bu bölümün amacı sözlü iletişimi ve sözlü iletişimin ilişkili olduğu çeşitli kavramları incelemektir. Bu doğrultuda ilk olarak sözlü iletişim ve gerçeklik ilişkisi incelenmekte ardından sözlü iletişim ve kültür arasındaki ilişki yapısı değerlendirilmektedir. Söz konusu iki başlığı ise sözlü iletişim ve anlam, sözlü iletişimde dilin kullanılması ve sözlü iletişim engelleri başlıkları takip etmektedir.

Dil, iletişim kurmada temel araçlardan biridir.

SÖZLÜ İLETİŞİM VE GERÇEKLİK

Dil (Language), belirli bir ülke veya bölgedeki insanlar tarafından konuşmak veya yazmak için kullanılan bir dizi ses ve yazılı sembolden oluşan bir iletişim sistemidir (Collinsdictionary, 2019). Dilin tanımı incelendiğinde insan hayatı için vazgeçilmez iki pratik olan konuşma ve yazma öne çıkmaktadır. Sesler, semboller ve bunların üzerine yapılandırılan bir iletişim sistemi olma dili tanımlayan bir diğer noktadır. Dil, sesleri, sembolleri içeren ve bu sesler ile sembolleri belirli bir bölgeye özgü kılan bir yapıdır.

Dilin önemi insan hayatı için kaçınılmazdır (Devitt ve Sterelny, 1999). Bu kaçınılmazlık durumu dilin, gündelik hayatımızda söze dayalı iletişim kurmamıza aracı olmasından kaynaklanmaktadır. *İnsanlar birtakım duyguları ve düşünceleri aktarmada dilden yararlanır. Duygu ve düşüncelerin yanı sıra gerçeklik de dil aracılığıyla aktarılır.* Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük gerçekliği, “gerçek olan, var olan şeylerin tümü, hakikat” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2019). Gerçekliğin aktarımını ve insanlar arasındaki sözlü iletişimi sağlayan dilin belli başlı özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Brown, 2007):

- Dil sistemattir.
- Dil, rastlantısal bir simge kümesidir.
- Bu semboller öncelikli olarak ses ile ilgilidir ancak görsel de olabilir.
- Semboller, atıfta buldukları anlamları topluma uygun hâle getirir.
- Dil, iletişim için kullanılır.
- Dil, bir toplulukta veya kültürde çalışır.
- Dil, muhtemelen insanlarla sınırlı olmasa da, aslında insana ilişkindir.
- Dil, tüm insanlar tarafından aynı şekilde edinilir; dil ve dil öğreniminin her ikisi de evrensel özelliklere sahiptir.

Yukarıda yer alan maddelerden hareketle dilin belirli bir sistem üzerine inşa edildiği, ses ve görsel unsurlar ile ilişkili olduğu, iletişim kurmaya aracılık ettiği, belirli bir kültürel ortam içerisinde şekillendiği ve insan ile ilişkili olduğu söylenebilir.

İnsanlar sosyal varlıklardır. *Dil ve işaretler aracılığıyla birbirimizle iletişim kurarız, sohbet ederiz, fikir alışverişinde bulunuruz ve farklı bakış açılarını paylaşıyoruz.* Dil gerçeği inşa eder, etkiler ve değiştirir; iletişimi aynı zamanda sözlü iletişimi kolaylaştırır; anlayışı teşvik eder ve kültürler arasında köprüler kurulmasına yardımcı olur (Cohen-Almagor, 2000).

Dil, sadece var olan bir şeye atıfta bulunmamakta ya da sadece tamamen dilsel bir bağlamda çalışmamaktadır. Dil, belirli duygularla birleştirilmekte ve bu duyguların doğasını şekillendirmektedir. Dolayısıyla dil ve gerçeklik, karşılıklı olarak bağımlı olan bir ilişkide birleşmektedir (Frowe, 2001). Örneğin, “hava çok güzel” cümlesi, yalnızca havanın durumunu aktarmakla kalmayıp ya da sadece isim ve sıfat içeren bir cümle olmanın ötesinde cümleyi kuran kişinin duygusunu da ve bu doğrultuda belirli bir gerçekliği de aktarmaktadır. Dolayısıyla dil gerçekliğin

Dil gerçeği inşa eder,
etkiler ve değiştirir.

aktarıcısı ve şekillendiricisi olduğu kadar gerçeklik de dilin inşa edildiği, somutlaştığı ve anlamlı kılındığı özellikler taşımaktadır.

Dil ve gerçeklik arasındaki ilişki sorunu, dil felsefesinin temel temalarından biri olup, anlam ve referans arasındaki ilişki, hakikat ve bilgi arasındaki ilişki, referansın anlaşılabilirliği, ontolojik görelilik ve evrensel dil sorunu gibi birçok özel yönü ifade etmektedir (Ghenea, 2006).

Analitik felsefede, dil ile gerçeklik arasındaki ilişkiye yönelik iki karşıt bakış açısı bulunmaktadır. Frege ve ilk felsefi dönemlerinde Wittgenstein, dilin gerçeği sunmanın ve temsil etmenin bir yolu olduğunu ve felsefenin temel işlevinin dilin gerçeği temsil etme biçimini açıklamak olduğunu belirtmektedir. Wittgenstein'in geç felsefesinin yanı sıra Austin, Strawson ve Searle'dan gelen diğer perspektif, dilin öncelikle gerçekliğin bir yansımasını temsil etmemesi gerektiğini, ancak farklı eylem ve sosyal etkileşim biçimlerini işaret ettiğini belirtmektedir. Bu filozoflara göre dil, gerçekliğe karşı olmamalıdır, ancak bunun bir parçası olarak görülmeli ve bu nedenle dil felsefesi, dilin farklı işlevlerini tanımlamaya yönelik olmalıdır (Ghenea, 2006).

Dil iki şeyi eş zamanlı olarak yapmaktadır. İlki, nesnelere oldukları şekilde yani gerçekliği yansıtmaktır. İkincisi ise gerçekliği belirli bir şekilde inşa etmektir (Kecskes, 2006). Gündelik hayatımızda hepimiz belirli gerçekleri farkında olarak veya olmayarak dil aracılığıyla aktarmaktayız. Bu aktarım işlemi sözlü ve kişiler arası iletişim şeklinde olabileceği gibi kitle iletişimi şeklinde de olabilmektedir. Gerçeklik aktarımındaki araçlardan biri olan dil gerçekliği aktarmanın yanı sıra inşa da etmektedir.

Örnek

- Duyularımızı ve düşüncelerimizi dil aracılığıyla aktarırız.

Dil ile gerçeklik arasında içsel ve dışsal olmak üzere iki tür bir ilişki bulunmaktadır. Dil ve gerçekliğin içsel olarak ilişkili olduğunu söylemek, dili, gerçekliği kavramak için gerekli olan araçlardan biri olarak görmeyi ifade etmektedir. Bu görüşe göre dilin müdahalesi olmadan bilişsellik mümkün değildir. Dil ve gerçekliğin dışsal olarak ilişkili olduğunu söylemek ise aralarındaki ilişkinin rastlantısal doğasını ifade etmektedir (Das ve Basak, 2006). Dil ve gerçeklik birbirine bağlı olup, gerçeklik aynı zamanda dil aracılığı ile yansıtılmaktadır. Dolayısıyla dil, dünyayı nasıl algıladığımızı şekillendirmektedir (Bredella ve Richter, 2004).

Dil ve gerçeklik ilişkisi açısından öne çıkan kavramlardan biri de "Sapir-Whorf Hipotezi"dir. Edward Sapir ve Benjamin Lee Whorf adlı iki dil bilimci tarafından geliştirilen bu hipoteze göre dil, dünyayı yorumlama biçimimizi belirlemekte, düşünce dile bağlı olduğundan dil varlığımızı belirlemektedir (Mutlu,

Sapir-Whorf Hipotezi'ne göre dil, dünyayı yorumlama biçimimizi belirlemektedir.

2012). Başka bir anlatımla dil hem gerçekliği yansıtır hem de inşa eder. Bu kapsamda her iki kavram arasında karşılıklılığa dayalı bir ilişki bulunmaktadır (Gee, 2005).

SÖZLÜ İLETİŞİM VE KÜLTÜR

Kültür, “bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, kültürel araçlar, gelenekler ve insanın toplumun bir üyesi olarak edindiği diğer tüm yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür” (Tylor 1871’den akt: Boellstorff, 2006). Kültür, bir şeyleri algılamak için bir bilgi toplamı ve model olarak görülmekte; kültür ile davranış ve olaylar arasında bağlantı bulunmakta ve kültür, normlara bağlı olmaktadır (Hariyanto, 2000).

Kültürün birtakım özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Oyeneve ve Shoremi, 1985):

- Kültür, bir toplumun üyeleri tarafından paylaşılır.
- Kültür, genetik olarak aktarılamaz.
- Kültür, tarihsel olarak türemiş olup bir nesilden diğerine aktarılmaktadır.
- Kültür, toplumsal düzene uyum süreçleriyle oluşturulur.
- Kültür, evrensel olarak her insan toplumunda bulunur.
- Kültür dinamiklidir.

Örnek

- Kültür, bir topluma ait özellikler taşır ve bu özellikleri aktarır.

Dil insanların sosyal hayatlarını sürdürmedeki temel araçlardan biridir.

İnsanların kullandıkları kelimeler, ortak bir deneyime atıfta bulunmaktadır. Olgular, olaylar, fikirler ve tutumlar dil ile ifade edilmektedir. Dolayısıyla dil, kültürel gerçekliği belirtmekte ve şekillendirmektedir. Dilin kendisi de kültürel değerleri içeren işaretler sistemidir (Kramsch, 2003). Dilin kültürün bir parçası olduğu ve onun içinde çok önemli bir rol oynadığı yaygın olarak kabul edilmektedir. Dil aynı anda kültürü yansıtır, ondan etkilenir ve onun tarafından şekillenir. En geniş anlamıyla dil, bir toplumun tarihini, kültürel geçmişini, hayata yaklaşımını, yaşama ve düşünme biçimlerini içerdiğinden bir toplumun sembolik temsilidir (Jiang, 2000).

Genel olarak dil ve kültür arasında yakın bir ilişki vardır. Yani, kültürün dil üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır. Dil, bir milletin veya belirli bir topluluğun sembolik sunumudur. Başka bir deyişle, dil bir kültürün sembolik sunumudur (Mahadi ve Jafari, 2012). Dil ve kültür ilişkisi özellikle yeni bir dil öğrenmede somutluk kazanmaktadır. Yeni bir dil öğrendiğimizde aslında öğrendiğimiz sadece o dilin kelimeleri ve cümle yapıları olmayıp aynı zamanda o dilin konuşulduğu ülkenin kültürel kodlarıdır. Dil, bir toplumdaki değerleri, örfleri

Dil, kültürel gerçekliği belirtmekte ve şekillendirmektedir.

yansıttığından kültürün de bir aktarıcısıdır. Bu kapsamda yeni bir dil öğrenimi ve kültür arasındaki ilişki aşağıdaki gibi sıralanabilir (Mazari ve Derraz, 2015).

- Dil öğrenme, dil kazanımı ile diğer kültürel olgular arasındaki bağlantıları anlama fırsatı sunmaktadır.
- Dil öğrenme, yabancı dil ile ana dil arasında bir karşılaştırma yapılmasını sağlar ve aralarındaki farkların yanı sıra benzerlikleri de vurgulamaktadır.
- Yabancı bir kültürün öğrenilmesi kişinin kendi kültürünün bilgisinden geçmekte ve kendi dilinin dilsel boyutlarını dikkate almaktadır.

Yeni bir dil öğrenmenin sunduğu temel avantajlardan biri de öğrenilen dilin içerisinde şekillendiği kültürü de anlama imkânı sunmasıdır. Yine, kişinin kendi ana dili ile öğrendiği dil arasındaki farklar dil öğrenme sürecinde daha somut bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla yeni bir dil öğrenme süreci sadece kendi başına bir dil öğrenme süreci olmayıp aynı zamanda kültürel bir içeriğe de sahiptir. Özellikle iletişimin küresel bir biçim aldığı günümüzde diğer kültürleri tanımak adına dil öğrenme gerekliliği öne çıkmaktadır.

Belirli bir dilin anlamları, belirli bir sosyal grubun kültürüne işaret ettiğinden anlamların analizi bu kültürün analizini ve anlaşılmasını içermektedir (Gao, 2006). Dil ve kültürün karşılıklılığa dayanan bir ilişkisi söz konusudur. Bir kültürün kodlarını, değerlerini aktaran atasözleri düşünüldüğünde kültürün arka planı anlaşılmadan bu atasözlerinin de anlaşılması zordur. Kültürümüzde önemli değerlerden biri olan “yardımseverlik” birçok atasözünde vurgulanan değerlerden biridir. Örneğin, “komşu komşunun külüne muhtaçtır” atasözü kültürümüzdeki yardımseverliğin altını çizmektedir. Dolayısıyla bu bağlama yabancı biri için söz konusu atasözünün bir anlam ifade etmeyeceği söylenebilir. Kültürümüz içerisinde toplumsallaşan bir insan ise bu atasözünün anlamını analiz edebilir.

Dil, kültürü aktaran araçlardan biridir. Özellikle sözlü kültürün aktarımında dilin önemli bir rolü bulunmaktadır. Yazıdan önce sözcük ve ses gelmektedir. Dil de sese bağlı olan bir yapıdır. Günümüzde konuşulan 3 bin dilden sadece 78’i edebiyat üretebilmiştir (Batuş, 2011). Görüldüğü üzere yeryüzünde binlerce dil konuşuluyor iken bu dillerden çok az bir kısmı yazıya dökülmüştür.

Dil ve kültür ilişkisi kapsamında aşağıda değinilen maddeler her iki kavram arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır:

- Kültür dili, dil de kültürü şekillendirmektedir.
- Dil, kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktadır.
- Dil, kültüre duyarlıdır. Başka bir deyişle bir kültür içerisindeki dilin yapısı ve o dilde yoğun bir şekilde kullanılan kelimeler ile başka bir kültür içerisindeki dilin yapısı ve yine o dilde sıkça kullanılan kelimeler arasında farklılıklar olacaktır.
- Kültür, insan eliyle üretilen sanat eserlerini de içerdiğinden dil özellikle edebi eserlerin kalıcı bir nitelik kazanmasını sağlamaktadır.
- Yazılı kültürden farklı olarak sözlü kültür ürünleri de dil aracılığıyla aktarılmaktadır.

Dil, kültürü aktaran araçlardan biridir.

- *Dil, toplumsallaşmanın bir aracıdır. İnsanlar iletişim yoluyla toplumsallaşmaktadır.* Bir kültür içerisinde yaşayan ve sosyalleşen her birey dili kullanmak durumundadır. Aksi hâlde bireyin toplumsallaşmasının sağlanması mümkün olmayacaktır.
- Bir kültür için önemli olan eğitim ve sanat gibi alanların dil ile yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Özellikle eğitim açısından iletişim bilimleri ile ilişkili alanlarda eğitim alan bireylerin dil kullanım yetkinliklerinin iyi düzeyde olması beklenmektedir. Bu kapsamda dilin kültür ile olan ilişkisi aşağıdaki üç nokta üzerinden özetlenebilir (Kramsch, 2003):
- Dil, kültürel gerçekliği ifade eder.
- Dil, kültürel gerçekliği şekillendirir.
- Dil, kültürel gerçekliği sembolize eder.

SÖZLÜ İLETİŞİM VE ANLAM

Anlam; nesnelere, olaylar ve ilişkiler arasındaki olası ilişkilerin zihinsel temsili olup nesnelere birbirine bağlamaktadır (Baumeister, 1991). Anlam; insanlar, nesnelere, mekânlar ve olaylar ile ilgili olup (Proulx ve Heine, 2006), iletişim sonucu ortaya çıkan, karşılıklı anlaşmaya dayanan ve insanların birbirlerini anlamalarını mümkün kılan düşünsel çağrıdır (Mutlu, 2012). *İletişim, mesaj aktarımı aracılığıyla bir anlam oluşturma sürecidir.* Dolayısıyla bu sürecin gerçekleşmesinde dilin, anlam üretimine yönelik işlevi öne çıkmaktadır. Dil, anlam üretmeye yarayan ve anlamlandırma sürecine aracılık eden bir araçtır. Dil ve anlam ilişkisinin genel olarak göstergeler ve söylem üzerinden somutlaştığı belirtilebilir.

Anlam ve anlamlandırma kavramları açısından öne çıkan düşünürler C. S. Peirce, Ferdinand de Saussure ve Roland Barthes'tir. Peirce'e göre anlam üretimi, gösterge-nesne-yorumlayan üçgeninin karşılıklı ilişkisiyle gerçekleşmektedir. Saussure'e göre anlamlandırma, bir göstergenin ya da gösterge sisteminin göndergesel (göndergeye ilişkin olan) gerçekliğiyle ilişkisidir. Barthes ise anlamlandırma kavramına "kültürel değerler" boyutunu eklemiş, "düzanlam" ve "yananlam" kavramlarını dile getirmiştir (Mutlu, 2012).

Saussure, çağdaş dil biliminin kurucusu olup dil biliminin görevlerini şu şekilde sıralamaktadır (Tekinalp ve Uzun, 2013):

- Dili betimlemek,
- Dilin tarihini incelemek,
- Her ailedeki ana dillerin ilk biçimlerini ortaya koymak,
- Dillerdeki sürekli evrensel güçleri keşfederek genel yasaları ortaya koymak.

Dil ve anlam açısından öne çıkan kavramlardan bir diğeri ise göstergebilim (semiyoloji)dir. Göstergebilim, göstergelerin ve onların çalışma biçimlerinin araştırılmasına verilen ad olup 20. yüzyılda oluşmuş bir bilim dalıdır (Tekinalp ve Uzun, 2013). Göstergebilimin, "göstergenin kendisi", "göstergelerin düzenlendiği kodlar ve sistemler" ile "kodlar ve göstergelerin içinde işlediği kültür" olmak üzere üç temel çalışma alanı bulunmaktadır (Fiske, 2014).

Gönderge: Dilsel bir göstergenin kendisini alımlayan kişiye gerçek ya da imgesel dünyada ilettiği şey ya da yer (nesne ya da varlık)(Rifat, 2013).

Dil ve anlam ilişkisi genel olarak göstergeler ve söylem üzerinden somutlaşır.

Göstergebilim, “gösterge, “gösteren” ve “gösterilen” olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. Gösterge, kendi dışında bir şeyi temsil eden ve temsil ettiği şeyin yerini tutabilecek nitelikte olan her çeşit biçim, nesne ve olgudur. Gösteren, gösterenin doğrudan duyumsanabilen ve algılanabilen bölümüdür. Gösterilen ise gösterenin doğrudan duyumsanamayan ve algılanamayan bölümüdür, yani gösterenin kavramsal yanısıdır (Rıfat, 2013).

Örnek

- Gösterge- gösteren ve gösterilen kavramları göstergebilimin üç unsurudur.

Düzanlamsal okuma, basit bir betimleme ve var olan öğelerin sıralanmasıdır. Söz konusu öğelerin nesnel bir şekilde betimlenmesi düzanlamsal okuma sürecinde gerçekleştirilir. Yananlamsal okuma ise öznel bir okuma sürecidir ve gösterenin yan anlamı bağlama göre değişebilmektedir (Günay, 2012). *Düzanlam, anlamlandırmanın ilk düzeyi olup, bir gösterenin ilk anlamını belirtirken; yan anlam ise mesajın aktarımında ikincil anlamlandırma düzeyini belirtmektedir.* Örneğin bahar mevsiminin yenilenmeyi ve tazelenmeyi içermesi yan anlam olarak değerlendirilebilir (Mutlu, 2012). Düzanlamın, bir kelimenin ilk anlamı; yan anlamın ise daha dolaylı ve çağrıştırdığı anlam olduğu söylenebilir.

Göstergebilim ve anlam ilişkisini bir örnek üzerinden somutlaştıralım. Gündelik hayatımızda birçoğumuz çeşitli iletişimsel içerikler ile sıkça karşılaşmaktayız. Kuşkusuz reklamlar bu içeriklerden en fazla öne çıkanlardan biridir. Ürün kategorisinin pahalı bir otomobil olduğu bir reklam düşünelim. Reklamın görsel unsurları arasında otomobil, yollar ve yolculuk eden bir aile olsun. Reklam metninde ise “güvenli ve konforlu bir aile yolculuğu için” şeklinde bir ürün sloganı bulunsun. Reklamın anlamını analiz ettiğimizde karşımıza iki unsur çıkmaktadır. Bunlardan ilki reklamdaki görsel unsur; ikincisi ise reklam metnidir. Bu kapsamda otomobilin kendisi gösterge, gösteren anne, baba ve çocuk, gösterilen ise mutluluk ve aile kavramlarıdır. Reklam metni incelendiğinde ise ürünün fiyatı ile sunduğu statü ile aile ve bir arada olma anlamlarının öne çıktığı söylenebilir. Dolayısıyla dil ve anlam arasındaki ilişkinin iletişimsel içerikler üzerinden somutlaştığı söylenebilir. Öyle ki özellikle reklamlar açısından dil, yorumu oluşturmada temel öğelerinden biridir. Dolayısıyla dil bir şeyi doğrudan anlatırken aynı zamanda şeylere, yaşam alanlarına ve toplumsal çevreye de gönderme yapmaktadır (Williamson, 2001). *Reklamlarda anlamı aktarmak için hem sözlü iletişim unsurlarına ve dile, hem de görsel iletişim unsurlarına başvurulduğunu açıkça görmekteyiz.*

Anlam ve anlamlandırma süreci ile ilişkili olan bir diğer kavram ise “söylem”dir. *Söylem, bir söz olayını oluşturan herhangi bir söz dizisini ifade edebilir* (Mutlu, 2012). Söylemin, anlam sürecindeki rolünden dolayı söylem çözümlenmesini temel alan çeşitli araştırmalar zaman içerisinde gelişmeye

Şey (ler): Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.

Söylem, bir söz olayını oluşturan herhangi bir söz dizisini ifade edebilir.

başlamıştır. Söylem çözümlemesi, metindeki içeriğin analiz edilmesi, metnin içindeki anlamların, kullanılan dilsel birimler (sözcükler, tümceler) aracılığıyla incelenmesidir. İncelenen metinler, şiir, roman, haber içerikleri, filmler ve reklamlar olmak üzere çeşitli iletişimsel içerikler olabilir (Güngör, 2011).

İletişim bilimleri alanında söylem çözümlemesi, analiz yöntemlerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Konuyu halkla ilişkiler açısından değerlendirerek bir örnek üzerinden yorumlayalım. Kurumlar, paydaşları ile iletişim kurmada çeşitli halkla ilişkiler araçlarına yönelir. Basın bültenleri de bu araçlardan biridir. Bu kapsamda kurumların basın bültenleri söylem analizinin uygulanacağı metinlerden biri olabilir. Basın bültenlerine yönelik söylemsel bir çözümleme kurumun hangi paydaşları öne çıkardığına, halkla ilişkiler uygulama alanlarının hangisine vurgu yaptığına ve kamularla nasıl bir iletişimsel dil üzerinden ilişki kurduğuna yönelik bir çözümleme sunacaktır. *Dolayısıyla söylem, hem gündelik hayattaki konuşmalarda hem de yapılandırılmış iletişimsel mesajlarda merkezi bir konumda bulunarak dilin, anlam ile olan ilişkisini somutlaştırmaktadır.*

Anlam sürecinin oluşumundaki dinamikler şu şekilde sıralanabilir:

- Göstergeler
- Düzanlam
- Yananlam
- Kültürel kodlar
- Söylem

Örnek

- Göstergeler, kültür ile ilişkilidir.

Kültürel kodlar, göstergelerin ve anlamın içerisinde şekillendiği daha büyük bir yapıya işaret etmektedir.

Göstergeler, gündelik hayatımızda birçok içerikte karşımıza çıkmaktadır. Reklamlar, kataloglar, gazeteler, afişler ve billboardlar bu araçlardan birkaçıdır. Düzanlam ve yananlam, yukarıda değinildiği gibi anlamın doğrudan veya dolaylı olarak yapılandırılmasında ve yorumlanmasında rol oynamaktadır. *Kültürel kodlar ise göstergelerin ve anlamın içerisinde şekillendiği daha büyük bir yapıya işaret etmektedir. Öyle ki göstergelerin ve anlam biçimlerinin yorumlanması kültür içerisinde şekillenmektedir. Örneğin her rengin çağrıştırdığı anlamlar kültürden kültüre değişmektedir. Yine, çeşitli nesnelerin de taşıdığı anlamlar kültüre göre farklılık göstermektedir. Söylem de kültür ile iç içe olan bir kavramdır. Bir metindeki veya konuşmadaki söylem analiz edildiğinde kültürel kodlara da göndermede bulunmaktadır. Sözlü iletişim sürecinde bir şeyi güçlü anlatmak istersek onu hem kültürel kodlarla hem de karşıdaki alıcının zihninde resmedeceği kelimelerle kodlarız ve bunu da sözlü olarak aktarırız. Örneğin, kan kırmızı bayrak dediğimizde ve bunu ses tonuna duygumuzu katarak kodladığımızda, alıcının zihninde Türk bayrağı ve vatan için ölen şehitler çağrışım yapacaktır.*

SÖZLÜ İLETİŞİMDE DİLİN KULLANILMASI

İletişim çeşitli aracı ögeler üzerinden kurulmaktadır. Bu aracı ögelerin temelinde dil bulunmaktadır. İletişimde özellikle de sözlü iletişimde dil kullanımı, insanın bilişsel işleme süreci ile ilişkilidir (Ran ve Duimering, 2007). Bilişsel işleme süreci bir mesajın, alıcı tarafından anlamlandırılma sürecini ifade etmektedir. Diğer pek çok insan davranışında olduğu gibi, diller tekrarlanan bir öğrenme ve üretim döngüsü boyunca devam etmektedir. Bireyler, dilini konuştukları dilsel toplulukların dil davranışlarını gözlemleyerek bir dili öğrenmektedir (Kirby vd., 2015).

İletişimde ve özellikle bağlam içindeki ifadelerin yorumlanmasında dil kullanımını belirleyen ilkeler üzerine ilk düşünceler temelde bireyselci, bilişsel ve soyut nitelikteydi ve kökleri felsefi spekülasyona sıkı sıkıya bağlı bir yaklaşımdan kaynaklanıyordu. Daha sonra, dikkati gruba ve belirli iletişimsel üretimlerin analizine odaklayan yaklaşımlar ortaya çıktı ve bu yaklaşımlar referans noktaları olarak sosyolojik modelleri benimsedi. (Escandell-Vidal, 2009). İnsanın toplumsal bir varlık olduğu gerçeğinden yola çıkıldığında dilin ait olunan toplumun oluşturduğu sosyal ortam ve kültürden etkilendiği varsayımı kabul edilmektedir. Dilin sözlü iletişimde kullanım dinamiklerini de yine bu sosyal ve kültürel ortam şekillendirecektir.

Sözlü iletişimde dil kullanımı, dilin olduğu kültürel bağlamdan ayrılamaz. Kültür, iletişimi çeşitli düzeylerde etkilemektedir. Kültür, sözlerin ifade edildiği ve yorumlandığı bir çerçeve oluşturmaktadır. İletilenler, iletişimin, dilsel eylemin oluşturulduğu unsurlarda olduğu gibi gerçekleştiği kültürel bağlama da bağlıdır. Kültür ayrıca, dilsel eylemin nasıl inşa edildiğini, metin türlerini ve metinsel yapıların özelliklerini ve amaçlarını da etkilemektedir (Liddicoat, 2009).

Gerek kişiler arası gerekse kitle iletişiminde dil, merkezî bir öneme sahiptir. Kişiler arası iletişimin söze dayalı boyutu düşünüldüğünde başka bir deyişle sözlü iletişimde dil, iletişime katılanlar arasındaki mesaj akışını sağlayan bir yapıdır. *Diğer insanlar ile kurulan sözlü iletişimde “anlamak” ve “yorumlamak” iletişimin güdültüye maruz kalmadan akışını sağlamaktadır.*

Özellikle sözlü iletişim mesajının tasarlanmasında, aktarılmasında ve anlaşılmasında dilin nasıl kullanıldığı etkin bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla sözlü iletişimde diğer bir deyişle kişiler arası iletişimde ve kitle iletişiminde dil kullanımına yönelik aşağıdaki noktalar dikkate alınabilir:

- Yalın, sade ve anlaşılır kelimeler seçilmelidir.
- Kişilerarası sözlü iletişimde zorunlu olmadıkça anlaşılması belirli bir uzmanlık gerektiren terimlerden kaçınılmalıdır.
- Sözlü iletişimde cümleler eksik bırakılmamalı, anlamanın kolaylaşması için tamamlanmalıdır.
- Sözlü iletişimde argo kelimeler kullanılmamalıdır.
- Özellikle yazılı metinlerde dil kullanımında yazım kurallarına ve anlatıma dikkat edilmelidir.

İletişimde dil kullanımı, dilin olduğu kültürel bağlamdan ayrılamaz.

- Dilin bir kültürel ortamı yansıttığı göz önünde bulundurularak kültürel bağlam dışına çıkan cümleler kurulmamalıdır.
- Özellikle kurumlar açısından çeşitli paydaş gruplarıyla iletişim özellikle de sözlü iletişim kurulurken anlaşılması zor olmayan bir anlatım tarzı seçilmelidir.
- Dil ve sesin yakın ilişkisi göz önünde bulundurularak kullanılan kelimelerin anlaşılır bir şekilde telaffuz edildiğinden emin olunmalıdır.
- Reklam ve halkla ilişkiler gibi iknaya dayalı iletişimsel faaliyetlerdeki kampanyaların amacına ulaşmasına için kampanya dilinin iyi bir şekilde yapılandırılması gerekmektedir.

Örnek

- Anlaşılır bir dil kullanımı sözlü iletişimin özünü oluşturur. Dolayısıyla gündelik hayatta zorunlu olmadıkça teknik terimler kullanmaktan kaçınılmalıdır.

Yukarıda sıralanan maddelerden görüldüğü üzere iletişimde doğru cümle yapılarının yanı sıra anlaşılır bir dil kullanmak gerekmektedir. *Dil bir kültür içerisinde şekillendiğinden kültürel yapılar da göz önünde bulundurularak diğer insanlarla iletişim kurulmalıdır.* Bireyler gibi kurumlar da iletişimsel faaliyetlerinde anlaşılır olmaya yönelmeli ve ilgili kamularla kuracakları ilişkide kullanacakları dile dikkat etmelidir. Dil, özellikle sosyal iletişim platformlarının ön plana çıktığı günümüzde kurumsal itibarı da etkilemektedir. Dolayısıyla kurumlar gerek dijital platformlarda gerekse çevrimdışı platformlarda ilgili kamular ile iletişim kurarken kullanacakları dili iyi analiz etmelidir.

SÖZLÜ İLETİŞİM ENGELLERİ

Dil engeli ifadesi, sözlü iletişimde bir dili konuşurken bireyin takıldığı engelleri ifade etmektedir. Bu engeller bireyin kişisel özelliklerinden kaynaklandığı gibi kültür veya yeni bir dil öğrenme gibi nedenlerden de kaynaklanmaktadır. Yeni bir dil öğrenmeye başladığımız zaman çoğu kez dil engeline takılırız. Kişinin kelime dağarcığı ve cümle yapılarını nasıl kurduğu gibi unsurlar da dil engeli kapsamına dâhil olmaktadır. Özellikle dilin yazıya dökülmüş şeklinde dil bilgisi kurallarına uymak bir mesajın açık ve anlaşılır olmasının yanı sıra dilin kullanım biçimini daha güçlü bir hâle getirmektedir.

Squires (2008), çeşitli araştırmacılardan hareketle dil bilimcilerin dört dil yeterlik seviyesi tanımladığını belirtmektedir. Bunlar, "dil bilgisi yeterliği, söylem yeterliği, sosyo-dilbilimsel yeterlik ve stratejik yeterlik"tir. Tablo 6.1.'de bahsi geçen yeterlik seviyelerine değinilmektedir.

İletişimde doğru cümle yapılarının yanı sıra anlaşılır bir dil kullanmak gerekir.

Tablo 6.1. Dil Yeterlik Seviyeleri (Squires, 2008).

Seviye	Tanım	Beklenen yeterlikler
Dil bilgisi yeterliği	Okul düzeyindeki dil kurslarının çoğunun amacı budur. Bir dili oluşturan yaygın biçimleri uygun şekilde kullanma yeteneği: Sesler, kelimeler ve cümle yapıları.	Kişiler basit cümleler kurabilir ve yazabilir.
Söylem yeterliği	Daha karmaşık bir dil yeterlilik düzeyi. Kişi gündelik konuşmaları zorlanmadan konuşabilir ve takip edebilir.	Sözlü ve yazılı iletişim, hikâye anlatma veya iş mektuplarını kolaylaştıracak kadar karmaşık cümle yapılarını içerir. Belirli kelimelerin ve ifadelerin farklı durumlarda nasıl ve ne zaman kullanıldığına dair bağlamsal bir kavrayış gösterir.
Sosyo-dilbilimsel yeterlik	Söylem yetkinliği ile örtüşür, ancak dili ve kültürü kullanarak kelimelerin ve cümlelerin anlamlarını ifade etme ve müzakere etme yeteneği gerektirir.	Sözlü ve yazılı iletişim fonksiyonları ileri bir düzeyde çalışır. Kültürel normların anlaşılmasını iletişim süreçlerine dâhil eder. Kişi örneğin, kibar olmayı ve sosyal durumlarda nasıl saygı göstereceğini bilir.
Stratejik yeterlik	Kişi, diğer kelime veya fiziksel sinyalleri kullanarak isteklerini etkili bir şekilde ileterek, dil yeterliliğinin diğer yönlerindeki eksikliğini telafi edebilir. Ana dili dışında başka bir dili konuşanlar genellikle anlaşılabilir için bir dizi strateji benimser.	Eğer kişi bir kelimeyi bilmiyor ancak o kelimeyi tanımlayabiliyorsa, bu durum ana dili o dil olan karşıdaki kişinin doğru terimi dile getirmesine yönelik stratejik bir yeterlilik örneğidir.

Tablo incelendiğinde dil bilgisi yeterliğinin dilin, temel düzeyde ve dil bilgisi kurallarına uygun bir şekilde kullanılmasına yönelik olduğu görülmektedir. Söylem yeterliği, biraz daha karmaşık cümle yapılarını içermektedir. Özellikle sözlü iletişim alanının dil, ifade ve cümle yapılarını kurma biçimleri ile olan ilgisi düşünüldüğünde bu yeterlik önem taşımaktadır. *Bir diğer yeterlik olan sosyo-dilbilimsel yeterlik, dilin kültür ile olan ilişkisini somutlaştırmaktadır.* Belirli kültürel normların kavranması ve dile yansması bu yeterlik düzeyi üzerinden gerçekleşmektedir.

Son olarak stratejik yeterlik ise dilin stratejik yapısına vurgu yapmaktadır. Örneğin, Türkçe konuşulmayan ve konuşma ile yazı dili İngilizce olan bir ülkeye seyahat ettiğimizi düşünelim. İngilizce konuşma seviyemizin orta düzeyde olduğunu kabul edelim. Bu durumda ana dili İngilizce olan biriyle konuştuğumuz

sırada bazı kelimelerin İngilizce karşılıklarını hatırlayamadığımız zaman o kelimeleri bir şekilde başka kelimeler ya da fiziksel hareketler, sinyaller aracılığıyla anlatmaya çalışır ve karşımızdaki insanın kelimenin ne olduğunu hatırlatmasını bekleriz. Bu durum, stratejik yeterliği vurgulamaktadır. *Dört yeterliğin de bir dili herhangi bir engele takılmadan konuşma ve yazma açısından önem taşımakta ve birbirini tamamlamaktadır.*

Örnek

- Dil yeterlik seviyeleri, bireylerin bir dili kullanım biçimleri üzerinde etkilidir.

İletişimde dinleme, anlamamanın ön koşuludur.

Bireylerin yazılı ve sözlü iletişimde dil engeline takılmamaları için aşağıdaki noktalar dikkate alınabilir:

- Kelime dağarcığının gelişmesi için yoğun bir okuma pratiğinin olması,
- Diğer insanlar ile iletişim ve sözlü iletişim kurmaya yönelik bir tutumun olması,
- Dilin yazıya dökülüp; yazının anlatım, açıklık ve anlaşılabilirlik açısından değerlendirilmesi,
- Yeni bir dil öğrenirken dilin içerisinde şekillendiği kültürel yapıyı da öğrenmeye yönelmek,
- *Sözlü iletişim kurulurken insanların bizi anladıklarından emin olmak. Aksi durumda iletişimin/ sözlü iletişimin öğelerinden biri olan geri beslemenin ortaya çıkması mümkün değildir.*

Bireyin iyi bir kelime dağarcığına sahip ve diğer insanlar ile iletişim kurmaya eğilimli olması iletişim engelini aşmada rol oynamaktadır. Bütün iletişim sürecinin anlaşılabilirlik üzerinden yapılandırılması da iletişim engelini aşmada belirleyicidir.

Aşağıda değinilen maddeler de dil engelinde önem taşımaktadır (Lee, 200):

- Kişilerin, sözlü iletişiminin içeriğini anlaması,
- Kişinin diğerleri tarafından anlaşıldığını hissetmesi,
- Bütün düşüncelerin dile getirilmesi, ifade edilmeyen sorunun ve düşüncenin kalmaması,
- Konuşma ve dinleme için yeterli zaman olduğunun hissedilmesi,
- İletişimden genel olarak memnuniyet duyulması.

Yukarıdaki maddelerden görüldüğü üzere özellikle kişilerarası iletişimde dil engelini aşmanın ilk yolu iletişimde bulunan kişilerin birbirlerini anlamlarından geçmektedir. Kişi, karşısındaki kişinin kendisini dinlediğinden ve anladığından emin olduğu zaman, iletişimin önündeki engeller de minimum bir düzeye inmektedir. Dolayısıyla dinleme, anlamamanın ön koşuludur denilebilir. Yine, iletişim sürecinde bireylerin iletişim kurmak için yeterli zamanlarının olması kişilerin duygularını ve düşüncelerini doğru ve anlaşılır bir şekilde ifade etmelerinde belirleyicidir. İletişim

Sözlü iletişimde kişi, karşısındaki kişinin kendisini dinlediğinden ve anladığından emin olduğu zaman, iletişimin önündeki engeller de minimum bir düzeye inmektedir.

kuran kişilerin genel olarak iletişim pratiğinden memnun olmaları da dil engelini aşmadaki unsurlardan bir diğeridir.

Bireysel Etkinlik

- Reklamlar göstergebilimsel analiz yapmaya elverişli içerikler sunmaktadır. Bu kapsamda iki dergi reklamı seçip bu reklamları gösterge, gösteren ve gösterilen kavramları açısından inceleyiniz.

Özet

•Sözlü iletişimin en önemli özelliği dil varlığı üzerine kurulu olmasıdır. Sözlü iletişim sürecinde tarafların yani kaynak ile hedefin anlaşabilmesi kullanılan ortak dil ve o dilin kod sistemi ile mümkündür.

•SÖZLÜ İLETİŞİM VE GERÇEKLİK

•Dil, sadece var olan bir şeye atıfta bulunmamakta ya da sadece tamamen dilsel bir bağlamda çalışmamaktadır. Dil, belirli duygularla birleştirilmekte ve bu duyguların doğasını şekillendirmektedir. Dolayısıyla dil ve gerçeklik karşılıklı olarak bağımlı olan bir ilişkide birleşmektedir. Dil ve gerçeklik arasındaki ilişki sorunu, dil felsefesinin temel temalarından biri olup, anlam ve referans arasındaki ilişki, hakikat ve bilgi arasındaki ilişki, referansın anlaşılabilirliği, ontolojik görelilik ve evrensel dil sorunu gibi birçok özel yönü ifade etmektedir.

•Dil iki şeyi eş zamanlı olarak yapmaktadır. İlki, nesnelere oldukları şekilde yani gerçekliği yansıtmaktır. İkincisi ise gerçekliği belirli bir şekilde inşa etmektir. Sapir-Whorf Hipotezi'ne göre dil, dünyayı yorumlama biçimimizi belirlemede, düşünce dile bağlı olduğundan dil varlığımızı belirlemektedir.

•Dil insanların sosyal hayatlarını sürdürmedeki temel araçlardan biridir. İnsanların kullandıkları kelimeler, ortak bir deneyime atıfta bulunmaktadır. Olgular, olaylar, fikirler ve tutumlar dil ile ifade edilmektedir. Dolayısıyla dil, kültürel gerçekliği belirtmekte ve şekillendirmektedir. Dilin kendisi de kültürel değerleri içeren işaretler sistemidir. Kültür, "bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, kültürel araçlar, gelenekler ve insanın toplumun bir üyesi olarak edindiği diğer tüm yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür." Dil, kültürel gerçekliği ifade etmekte, şekillendirmekte ve sembolize etmektedir.

•Anlam; insanlar, nesnelere, mekanlar ve olaylar ile ilgili olup, iletişim sonucu ortaya çıkan, karşılıklı anlaşmaya dayanan ve insanların birbirlerini anlamalarını mümkün kılan düşünsel çağrışımdır. İletişim, mesaj aktarımı aracılığıyla bir anlam oluşturma sürecidir. Dolayısıyla bu sürecin gerçekleşmesinde dilin, anlam üretimine yönelik işlevi öne çıkmaktadır. Dil, anlam üretmeye yarayan ve anlamlandırma sürecine aracılık eden bir araçtır. Dil ve anlam ilişkisinin genel olarak göstergeler ve söylem üzerinden somutlaşır. Anlam ve anlamlandırma kavramları açısından öne çıkan düşünürler C. S. Peirce, Ferdinand de Saussure ve Roland Barthes'tir.

•SÖZLÜ İLETİŞİM VE KÜLTÜR

•Dilin kültürün bir parçası olduğu ve onun içinde çok önemli bir rol oynadığı yaygın olarak kabul edilmektedir. Dil aynı anda kültürü yansıtır, ondan etkilenir ve onun tarafından şekillenir. En geniş anlamıyla dil, bir toplumun tarihini, kültürel geçmişini, hayata yaklaşımını, yaşama ve düşünme biçimlerini içerdiğinden bir toplumun sembolik temsilidir.

•Dil ve kültür ilişkisi kapsamında aşağıdaki maddeler her iki kavram arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır:

•Kültür dili, dil de kültürü şekillendirmektedir.

•Dil, kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktadır.

•Dil, kültüre duyarlıdır. Başka bir deyişle bir kültür içerisindeki dilin yapısı ve o dilde yoğun bir şekilde kullanılan kelimeler ile başka bir kültür içerisindeki dilin yapısı ve yine o dilde sıkça kullanılan kelimeler arasında farklılıklar olacaktır.

Özet (devamı)

- Kültür, insan eliyle üretilen sanat eserlerini de içerdiğinden dil özellikle edebi eserlerin kalıcı bir nitelik kazanmasını sağlamaktadır.
- Yazılı kültürden farklı olarak sözlü kültür ürünleri de dil aracılığıyla aktarılmaktadır.
- Dil, toplumsallaşmanın bir aracıdır. İnsanlar iletişim yoluyla toplumsallaşmaktadır. Bir kültür içerisinde yaşayan ve sosyalleşen her birey dili kullanmak durumundadır. Aksi halde bireyin toplumsallaşmasının sağlanması mümkün olmayacaktır.
- Bir kültür için önemli olan eğitim ve sanat gibi alanların dil ile yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Özellikle eğitim açısından iletişim bilimleri ile ilişkili alanlarda eğitim alan bireylerin sözlü iletişimde dil kullanım yetkinliklerinin iyi düzeyde olması beklenmektedir.
- SÖZLÜ İLETİŞİM VE ANLAM**
- Anlam; nesnelere, olaylar ve ilişkiler arasındaki olası ilişkilerin zihinsel temsili olup nesnelere birbirine bağlanmaktadır. Dil ve anlam ilişkisi genel olarak göstergeler ve söylem üzerinden somutlaşır. Anlam ve anlamlandırma kavramları açısından öne çıkan düşünürler C. S. Peirce, Ferdinand de Saussure ve Roland Barthes'tir. Göstergibilim, "gösterge", "gösteren" ve "gösterilen" olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. Gösterge, kendi dışında bir şeyi temsil eden ve temsil ettiği şeyin yerini tutabilecek nitelikte olan her çeşit biçim, nesne ve olgudur. Gösteren, göstergenin doğrudan duyumsanabilen ve algılanabilen bölümüdür. Gösterilen ise göstergenin doğrudan duyumsanamayan ve algılanamayan bölümüdür yani göstergenin kavramsal yanısıdır. Düzanlam, anlamlandırmanın ilk düzeyi olup, bir göstergenin ilk anlamını belirtirken; yan anlam ise mesajın aktarımında ikincil anlamlandırma düzeyini belirtmektedir.
- Anlam sürecinin oluşumundaki dinamikler şunlardır:
  - Göstergeler
  - Düzanlam
  - Yananlam
  - Kültürel kodlar
  - Söylem
- SÖZLÜ İLETİŞİMDE DİLİN KULLANILMASI**
- Sözlü iletişim çeşitli aracı öğeler üzerinden kurulmaktadır. Bu aracı öğelerin temelinde dil bulunmaktadır. İletişimde dil kullanımı, insanın bilişsel işleme süreci ile ilişkilidir. Bilişsel işleme süreci bir mesajın, alıcı tarafından anlamlandırılma sürecini ifade etmektedir. Sözlü iletişimde dil kullanımı, dilin olduğu kültürel bağlamdan ayrılamaz. Kültür, iletişimi çeşitli düzeylerde etkilemektedir. Kültür, sözlerin ifade edildiği ve yorumlandığı bir çerçeve oluşturmaktadır. İletilenler, iletişimin, dilsel eylemin oluşturulduğu unsurlarda olduğu gibi gerçekleştiği kültürel bağlama da bağlıdır.
- SÖZLÜ İLETİŞİM VE DİL ENGELLERİ**
- Dil engeli ifadesi bir dili konuşurken özellikle sözlü iletişimde bireyin takıldığı engelleri ifade etmektedir. Bu engeller bireyin kişisel özelliklerinden kaynaklandığı gibi kültür veya yeni bir dil öğrenme gibi nedenlerden de kaynaklanmaktadır. "Dilbilgisi yeterliği, söylem yeterliği, sosyo-dilbilimsel yeterlik ve stratejik yeterlik" olmak üzere dört dil yeterlik seviyesi bulunmaktadır.
- Dilbilgisi yeterliği dilin, temel düzeyde ve dilbilgisi kurallarına uygun bir şekilde kullanılmasına yöneliktir. Söylem yeterliği, biraz daha karmaşık cümle yapılarını içermektedir. Özellikle iletişim alanının dil, ifade ve cümle yapılarını kurma biçimleri ile olan ilgisi düşünüldüğünde bu yeterlik önem taşımaktadır.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Var olan şeylerin tümü, hakikat olarak adlandırılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?
  - a) Kültür
  - b) Gerçek
  - c) Anlam
  - d) Yananlam
  - e) Düzanlam

2. Dilin gerçeği sunmanın ve temsil etmenin bir yolu olduğunu ve felsefenin temel işlevinin dilin gerçeği temsil etme biçimini açıklamak olduğunu belirten düşünür kimdir?
  - a) Austin
  - b) Strawson
  - c) Searle
  - d) Saussure
  - e) Wittgenstein

3. Dilin belirli bir toplulukta çalışması, dilin hangi kavram ile olan ilişkisini vurgulamaktadır?
  - a) Dil ve hakikat
  - b) Dilsel engeller
  - c) Gerçeklik
  - d) Anlam
  - e) Kültür

4. “Dili, gerçekliği kavramak için gerekli olan araçlardan biri” olarak gören dil ve gerçeklik arasındaki ilişki yaklaşımı aşağıdakilerden hangisidir?
  - a) İçsel
  - b) Anlamsal
  - c) Dışsal
  - d) Kültürel
  - e) Yapısal

5. “Dilin kültüre duyarlı olması” ile aşağıdakilerden hangisi kastedilmektedir?
  - a) Dil, kültürden bağımsızdır.
  - b) Dil ve kültür arasındaki ilişki tek yönlüdür.
  - c) Kültür, dili şekillendirmektedir.
  - d) Kültür, dilden bağımsızdır.
  - e) Dilin kullanım biçimleri her yerde aynıdır.

6. Nesnelere, olaylar ve ilişkiler arasındaki olası ilişkilerin zihinsel temsili olan ve nesnelere birbirine bağlayan kavram aşağıdakilerden hangisidir?
- Gerçek
  - Kültür
  - Sesler
  - Anlam
  - Semboller
7. Anlamlandırmanın, bir göstergenin ya da gösterge sisteminin göndergesel gerçekliğiyle ilişkisi olduğunu dile getiren düşünür kimdir?
- Peirce
  - Saussure
  - Frege
  - Wittgenstein
  - Barthes
8. Bir mesajın, alıcı tarafından anlamlandırılmasını ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?
- Gösterge
  - Söylem
  - Bilişsel işleme
  - Gösteren
  - Gösterilen
9. Kişilerin basit cümleler kurabildiği ve yazabildiği dil yeterlik seviyesi aşağıdakilerden hangisidir?
- Söylem yeterliği
  - Sosyo-dil bilimsel yeterlik
  - Taktiksel yeterlik
  - Stratejik yeterlik
  - Dil bilgisi yeterliği
10. Kültürel normların anlaşılmasını iletişim süreçlerine dâhil eden dil yeterlik seviyesi aşağıdakilerden hangisidir?
- Taktiksel yeterlik
  - Dil bilgisi yeterliği
  - Stratejik yeterlik
  - Sosyo-dil bilimsel yeterlik
  - Söylem yeterliği

Cevap Anahtarı

1.b, 2.e, 3.e, 4.a, 5.c, 6.d, 7.b, 8.c, 9.e, 10.d

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Batuş, G. (2011). Walter Ong. İçinde, *Kadife karanlık (173-191)*, Haz: N. Rigel, G. Batuş, G. Yücedoğan, B. Çoban, İstanbul: Su Yayınevi.
- Baumeister, R.F. (1991). *Meaning of life*. New York: The Guilford Press.
- Boellstorff, T. (2006). A ludicrous discipline? Ethnography and game studies. *Games and Culture*, 1(1), 29-35.
- Bredella, L., & Richter, A. (2004). Sapir-Whorf Hypothesis. In M. Byram (Ed.), *Routledge encyclopedia of language teaching and learning (522-524)*. London: Routledge.
- Brown, D. (2007). *Principles of language learning and teaching*. New York, NY: Pearson Education.
- Cohen-Almagor, R. (2000). Language and reality at the end of life. *Journal of Law, Medicine & Ethics*, 28, 267-278.
- Das, K. L., & Basak, J. C. (2006). *Language and reality*. New Delhi: Northern Book Centre.
- Devitt, M., & Sterelny, K. (1999). *Language and reality: An introduction to the philosophy of language*. Cambridge: Mit Press.
- Escandell-Vidal, V (2009). Social cognition and intercultural communication. In V. Guillén-Nieto, C. Marimón-Llorca, and C. Vargas-Sierra (Eds.), *Intercultural business communication and simulation and gaming methodology* (pp. 65-96). Bern: Peter Lang.
- Fiske, J. (2014). *İletişim çalışmalarına giriş*, S. İrvan (Çev.), Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Frowe, I. (2001). Language and educational research. *Journal of Philosophy of Education*, 35(2), 175-186.
- Gao, F. (2006). Language is culture-on intercultural communication. *Journal of Language and Linguistics*, 5(1), 58-67.
- Gee, J. P. (2005). *An introduction to discourse analysis: Theory and method*. Oxon: Routledge.
- Ghenea, V. (2006). Language and reality. Some aspects of realism in the philosophy of language. *Analele Universitatii din Craiova, Seria Filosofie*, 17, 157-165.
- Günay, V. D. (2012). Görsel göstergebilim ve imgenin anlamlandırılması. İçinde, *Görsel göstergebilim: imgenin anlamlandırılması (11-54)*, A. F. Parsa ve V. D. Günay (Ed.), İstanbul: Es Yayınları.
- Güngör, N. (2011). *İletişim: Kuramlar ve yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hariyanto, S. (2000). 10 Haziran 2019 tarihinde https://www.researchgate.net/profile/Sugeng_Hariyanto3/publication/322603803_The_Implication_of_Culture_on_Translation_Theory_and_Practice_1/links/5a6277a94585158bca4c5672/The-Implication-of-Culture-on-Translation-Theory-and-Practice-1.pdf adresinden erişildi.
- Jiang, W. (2000). The relationship between culture and language. *ELT Journal*, 54(4), 328-334.

- Kecskes, I. (2006). On my mind: thoughts about salience, context and figurative language from a second language perspective. *Second Language Research*, 22(2), 219-237.
- Kirby, S., Tamariz, M., Cornish, H., & Smith, K. (2015). Compression and communication in the cultural evolution of linguistic structure. *Cognition*, 141, 87-102.
- Kramsch, C. (2003). *Language and culture*. UK: Oxford University Press.
- Lee, S. M. (2003). A review of language and other communication barriers in health care. *Portland: US Department of Health and Human Services*.
- Liddicoat, A. J. (2009). Communication as culturally contexted practice: A view from intercultural communication. *Australian Journal of Linguistics*, 29(1), 115-133.
- Mahadi, T. S. T. and Jafari, S. M. (2012). Language and Culture. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(17), 230-235.
- Mazari, A., & Derraz, N. (2015). Language and culture. *International Journal of Humanities and Cultural Studies (IJHCS)*, 2(2), 350-359.
- Mutlu, E. (2012). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Sofos.
- Oyeneye, O. and Shoremi M. (1985). The concept of culture and Nigerian society, In O. Oyeneye and M. Shoremi (Eds.), *Nigerian life and culture: A book of readings*. Ago- Iwoyi: Ogun State University.
- Proulx, T., & Heine, S. J. (2006). Death and black diamonds: Meaning, mortality, and the meaning maintenance model. *Psychological Inquiry*, 17(4), 309-318.
- Ran, B., & Duimering, P. R. (2007). Imaging the organization: Language use in organizational identity claims. *Journal of Business and Technical Communication*, 21(2), 155-187.
- Rifat, M. (2013). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü: Kavramlar, yöntemler, kuramcılar, okullar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Squires, A. (2008). Language barriers and qualitative nursing research: methodological considerations. *International Nursing Review*, 55(3), 265-273.
- Tekinalp, Ş., & Uzun, R. (2013). *İletişim araştırmaları ve kuramları*. İstanbul: Beta.
- Williamson, J. (2001). *Reklamların dili: Reklamlarda anlam ve ideoloji*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Collins Dictionary. 5 Haziran 2019 tarihinde <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/language>, adresinden erişildi.
- TDK (Türk Dil Kurumu) Genel Türkçe Sözlük. 10 Haziran 2019 tarihinde <http://sozluk.gov.tr/adresinden> erişildi.